

VILNIAUS R. BUIVYDIŠKIŲ VAIKŲ DARŽELIS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

Buivydiškės

2019

TURINYS

1. Bendrosios nuostatos.....	3
1.1. Informacija apie švietimo tiekėją.....	3
1.2. Įstaigos aplinka ir savitumas.....	3
1.3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas.....	4
1.4. Pasirinktos vaikų ugdymo(si) filosofinės ir psichologinės ugdymo kryptys.....	4
1.5. Ikimokyklinio ugdymo teisinė bazė.....	5
1.6. Vaikų poreikiai.....	6
1.7. Tėvų lūkesčiai.....	6
2. Ikimokyklinio ugdymo principai.....	7
3. Ugdymo tikslas, uždaviniai, vertybės.....	7
4. Ugdymo modelis, turinys, metodai ir priemonės.....	8
4.1. Ugdymo turinys.....	8
4.2. Ugdymo technologijos ir metodai.....	62
4.3. Aplinka ir priemonės.....	63
5. Ugdymo pasiekimai ir jų vertinimas.....	64
6. Naudota literatūra ir šaltiniai.....	67

PRITARTA
Vilniaus rajono savivaldybės tarybos
2019 m. rugpjūčio d.
sprendimu Nr.

PATVIRTINTA
Darželio direktoriaus
2019 m. rugpjūčio d.
įsakymu Nr. V-

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Informacija apie švietimo teikėją

Švietimo tiekėjo pavadinimas: Vilniaus r. Buivydiškių vaikų darželis.

Įstaigos kodas: 191323690

Adresas: Parko g. 4, Buivydiškės, Vilniaus r., LT – 14164.

Telefonas: (8 5) 2353316.

Elektroninis paštas: buivydiskiu.darzelis@gmail.com

Teisinė forma: biudžetinė įstaiga.

Darželio steigėjas: Vilniaus rajono savivaldybė, identifikavimo kodas 188701774, adresas: Rinktinės g. 50, Vilnius.

Grupė: neformaliojo švietimo mokykla.

Tipas: darželis.

Ugdymo(si) kalba: lietuvių

Pagrindinė veiklos sritis: neformalusis švietimas.

Rūšis: ikimokyklinis ugdymas.

1.2. Įstaigos aplinka ir savitumas

Formali ir neformali aplinka. Vilniaus r. Buivydiškių vaikų darželis yra įsikūręs Buivydiškių kaime Zujūnų seniūnijoje. Įstaiga randasi vaizdingoje vietovėje, todėl darželio vaikai turi palankias sąlygas būti gamtoje, stebėti ją, pažinti. Darželio pastatas renovuotas, atnaujinta šildymo sistema, elektros instaliacijos sistemos, vėdinimo sistema. Suremontuoti grupėse vaikų tualetai, prausyklos, darželio teritorija aptverta saugia tvora atitinkančia higienos normos reikalavimus.

Savitumas. Įstaiga turi savo kultūrinės tradicijas ir jas nuolat tobulina. Darželyje organizuojamos tautinės, kalendorinės šventės.

Sveikatos stiprinimas ikimokyklinėje įstaigoje yra svarbus ugdymo(si) proceso elementas ir yra glaudžiai susijęs su sveikos gyvensenos įgūdžių formavimu. Darželio bendruomenė yra atvira pokyčiams bei naujovėms. Dalyvauja VŠĮ vykdomoje tarptautinėje socialinių įgūdžių ugdymo programoje „Zipio draugai“. Taikomi Reggio Emilia ugdymo metodo elementai: grupėse vaikai žaidžia su šviesos dėžutėmis ir šviesos stalu, daug dėmesio skiriama eksperimentinei, tiriamajai veiklai.

Palaikomi ypač glaudūs santykiai su pradine mokykla, siekiant užtikrinti sklandų vaikų perėjimą iš darželio į mokyklą.

Bendradarbiavimas su šeima. Pagrindiniais partneriais savo veikloje laikome šeimą. Vaikų ugdymas įstaigoje tobulinamas siekiant vaiko, šeimos ir ikimokyklinio ugdymo grupės pedagogų bendradarbiavimo. Tai yra partnerystės pagrindas. Įstaiga tęsia vaiko ugdymą, siekdama papildyti ugdymo šeimoje patirtį.

Bendradarbiaujant su vaiko šeima:

- dalijamasi pastebėjimais, rūpesčiais ir džiaugsmiais;
- informuojama apie ugdymo(si) pasiekimus ir sunkumus;
- kviečiama dalyvauti bendruose projektuose, renginiuose, išvykose;
- bendrai svarstomi ugdymo kokybės tobulinimo klausimai;
- drauge švenčiamos kalendorinės, tautinės, tradicinės įstaigos šventės.

Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas grindžiamas pasitikėjimu, abipuse pagarba, dėmesiu ir konfidencialumu, aktyvia partneryste ir atsakomybe, pagarba vienas kito poreikiams ir interesams.

Įstaigoje jautriai reaguojama į šeimos poreikius:

- Daugiavaikėms šeimoms padedama gauti socialinę paramą – mokesčio nuolaidą, susitvarkyti dokumentus.

- Prireikus ikimokyklinio ugdymo pedagogas rekomenduoja vaiko tėvams (globėjams) konsultuotis su švietimo pagalbos specialistais (logopedu), kreiptis į įstaigos Vaiko gerovės komisiją ar pedagoginę psichologinę tarnybą dėl vaiko ugdymosi poreikių.

- Sąveika su tėvais (globėjais) grindžiama nuolatiniu individualių vaiko ugdymosi poreikių ir galimybių aptarimu, tinkamų ugdymosi pasiekimų bei pažangos vertinimo metodų parinkimu, dalijimusi informacija ir patirtimi apie vaiko ugdymą ir ugdymąsi, daromą pažangą.

Bendradarbiavimas su įstaigomis. Plėtojant įvairias vaikų kompetencijas, bendradarbiaujama su socialiniais partneriais: Vilniaus rajono Buivydiškių pradine mokykla, Vilniaus r. Zujūnų gimnazija, Vilniaus rajono Zujūnų seniūnija, VŠĮ „Lesė“. Dalyvaujama organizuojamuose projektuose, renginiuose, atliekamuose tyrimuose, konkursuose, parodose.

1.3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Įstaigoje dirba kvalifikuoti pedagogai, turintys aukštąjį išsilavinimą.

Pedagogai nuolat kelia savo kvalifikaciją, išklauso naujausias šiuolaikinės ugdymo krypties pedagogines teorijas. Kvalifikuota, kompetentinga pedagogų komanda aktyviai domisi naujovėmis, geba jas įgyvendinti, taip darydama įtaką kryptingai įstaigos bendruomenės, vaikų ugdymo(si) bei aplinkos kaitai. Įstaigos pedagogai yra įgiję įvairių veiklos patirtį, mylintys ir rūpestingi, gebantys skirti dėmesį kiekvienam ugdytiniui, priimti pokyčius, ieškoti naujų ugdymo(si) formų ir metodų, siekiant ugdymo(si) kokybės.

1.4. Pasirinktos vaikų ugdymo(si) filosofinės ir psichologinės ugdymo kryptys

Šiuolaikinis ugdymas grindžiamas supratimu, kad - ugdymas yra konstruktyvi paties individo veikla, sudarant jam ugdymosi sąlygas bei suteikiant paramą.

Remiantis progresyviojo ugdymosi kryptimi, siekiame: gerbti ir vertinti kiekvieno vaiko individualumą; sudaryti sąlygas dirbti savo tempu ir pagal savo jėgas; sudaryti galimybę laisvai rinktis veiklos formas; organizuoti veiklą individualiai, mažose grupelėse ar su visa grupe. Asmenybės

skleidimąsi skatinanti ugdymo kryptis įpareigoja: gerai žinoti vaiko raidos ypatumus ir dėsningumus; mokėti organizuoti socialinę sąveiką, lemiančią emocinę ir pažintinę raidą; remtis vaikų pomėgiais, poreikiais, vystant jų tolesnę pažinimą; tinkamai parengti aplinką įvairių poreikių ir gebėjimų vaikams.

Įstaiga laikosi humanistinės ugdymo krypties. Ugdytojas, kuris remiasi humanistinės pedagogikos idėjomis yra nusiteikęs įsivaizduoti save ugdytinio padėtyje, jausti jo išgyvenimus, nuoširdžiai ir atvirai su juo bendrauti. Humanistinės pedagogikos pagrindiniai principai:

1. Siekti nuoširdaus bendravimo su ugdytiniu, jį nuolat teigiamai vertinti, skatinti intelektualio, emocinio bei valios potencialo plėtrą.

2. Padėti ugdytiniui suvokti save, savo problemas, saviraidos tikslus ir transformuoti juos į veiklos motyvus.

3. Bendradarbiauti su ugdytiniais ir planuoti ugdymo veiklą, skatinančią atsakomybę už veiklos rezultatus.

4. Optimizuoti ugdymo procesą, grindžiamą ugdytinių poreikiais.

Partnerystė ir žmogiškųjų santykių normos yra svarbiausi pedagoginės veiklos ypatumai. Žaisdamas vaikas suvokia ir atkuria pasaulį, įprasmina jį. Žaidimas yra natūrali būseną, padedanti jo specifinei raidai ikimokykliniais metais. Ugdymo tikslas – parengti vaiką kūrybingam darbui, taigi ir kūrybingam gyvenimui.

1.5. Ikimokyklinio ugdymo teisinė bazė

Vilniaus r. Buivydiškių vaikų darželio ikimokyklinio ugdymo programa parengta vadovaujantis strateginių dokumentų nuostatomis:

1. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983. Švietimo įstaiga, organizuodama ugdymą, stengiasi suteikti šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei, pagalbą auginant vaiką.

2. Vaiko gerovės valstybės politikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos vyriausybės 2005 m. nutarimu Nr. 184. Ugdymo įstaiga, kaip nurodoma ir šiame dokumente, siekia užtikrinti vaiko teisę veikti, išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką sprendimams, susijusiems su jo gerove. Mes rūpinamės, kad vaikams trumpai atsiskyrus nuo tėvų, ikimokyklinio ugdymo grupėje būtų gera ir saugu. Stengiamės, kad būtų patenkinti ir visi svarbiausi vaiko poreikiai.

3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2014 m., kuris padeda ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir kitiems ugdytojams atpažinti vaikų ugdymosi pasiekimus ir poreikius, padeda tikslingai rengti ir atnaujinti įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą, padeda įgyvendinti ugdymo turinį, jį pritaikant kiekvienam vaikui ir vaikų grupei, leidžia stebėti ir fiksuoti vaikų pažangą ir tikslingai ugdyti kiekvieną vaiką.

4. Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. V-2310. Vadovaujantis 14 punktu, mokyklos vadovas, suderinęs su mokyklos taryba, priima sprendimus dėl vadovėlių ir kitų mokymo priemonių įsigijimo; vadovaujantis 16 punktu: įstaigos, vykdančios ikimokyklinio ugdymo programą, už mokinio krepšelio lėšas perka priemonių, kurios ikimokyklinio ugdymo programoje numatytos kaip ugdymo turiniui įgyvendinti reikalingos priemonės.

5. Švietimo aprūpinimo standartai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. V-2368, kuriais vadovaujantis kuriame ir turtiname materialiąją įstaigos aplinką, tinkamą siekti ikimokyklinio ugdymo programose numatytų tikslų.

Programa yra nuolat atnaujinama pagal leidžiamus naujausius teisės aktus.

1.6. Vaikų poreikiai

Darželyje kiekvienas vaikas skirtingas ir kartu svarbiausias asmuo, kuriam sudarytos sąlygos augti ir tobulėti, būti vertinamam kaip asmenybė. Ikimokyklinio ugdymo grupės komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnius. Kadangi kiekvienas vaikas – nepakartojama asmenybė, turinti tik jai vienai būdingų lūkesčių, galių, ugdymosi poreikių, programa orientuota į jų tenkinimą:

pagrindinių prigimtinių (fiziologinių ir psichologinių) poreikių: sveikatos, judėjimo, aktyvumo, meilės, saugumo, savarankiškumo, bendravimo, pripažinimo, pagarbos, paramos, dėmesio, žaidimo, pasaulio pažinimo, aktyvumo, savigarbos, saviraiškos.

Šiuolaikiniai vaikai vadinami „interneto amžiaus“, Alfa kartos vaikais. Jie auga su kompiuteriais, mobiliaisiais telefonais, fotoaparatais, skaitmeninėmis knygomis bei žaislais. Tai nekantrūs, nenustygstantys vietoje, aktyvūs, judrūs, visiškai „susidraugavę“ su skaitmeninėmis technologijomis vaikai, labiausiai iš visų kartų reikalaujantys pagarbos sau ir siekiantys būti visur geriausi. Linkę eksperimentuoti, tyrinėti ir išmėginti, norintys veiklos, kuri būtų įdomi, naudinga ir veiksminga. Gebantys vienu metu daryti kelis darbus ir kaupti didelį kiekį informacijos, ieškantys konkrečios veiklos prasmės. Dabartiniams vaikams kur kas įdomiau laiką leisti naršant interneto platybėse ar žaidžiant kompiuterinius žaidimus. Tai emociškai jautresni ir uždaresni vaikai.

Tam, kad geriau pritaikytume ugdymo turinį vaikų poreikiams ir mokymosi stiliui, atsižvelgėme į šiuolaikinių (Alfa kartos) vaikų ypatumus:

- sudaryti galimybes pačiam vaikui susikurti, keisti, pertvarkyti aplinką;
- kurti vaikų ugdymosi situacijas, kupinas žaislų, nuotykių, atradimų;
- kurti situacijas, kurios skatintų vaikus spręsti problemas, tyrinėti ir kritiškai mąstyti;
- skatinti vaikų veiklą grupelėmis;
- sudaryti galimybes patiems vaikams ieškoti informacijos;
- sudaryti sąlygas žaisti su šiuolaikinio vaiko poreikius atitinkančiais žaislais (kompiuteriai, fotoaparatai, interaktyviosios lentos, skaitmeninės knygos ir kt.).

Vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, integruojami į bendrosios paskirties grupes. Jiems teikiama logopedo pagalba.

Tenkinant vaikų saviraiškos poreikius, tėvams pageidaujant, organizuojamos neformaliojo švietimo paslaugos (keramikos, šokių, krepšinio būreliai).

1.7. Tėvų (globėjų) lūkesčiai

Vienas svarbiausių įstaigos siekių – užtikrinti sąveiką tarp auklėtojo, vaiko ir šeimos. Tėvai ir pedagogai sukuria vaiko gyvenimo erdvę, o tai, ką jis patiria joje, suteikia jo vystymui (si) kryptį, lemia ugdymo (si) kokybę. Vaiko gerovės užtikrinimas yra valstybės politinis prioritetas. Šeimos dalyvavimas įstaigos gyvenime lemia vaikų pasiekimus, motyvaciją, savivertę ir elgesį. Įstaiga, bendraudama su šeima, siekia tokių tikslų:

- atskleisti šeimai vaiko gyvenimo ikimokyklinio ugdymo grupėje ypatumus ir suteikti galimybes būti ugdymo proceso partneriais;
- šviesti tėvus pedagogikos, psichologijos ir kultūros klausimais;
- susipažinti su šeimos gyvenimo būdu ir drauge ieškoti bendrų ugdymo poveikio vaikui priemonių.

Tėvų lūkesčiai susiję su vaiko ugdymu. Jiems labai svarbu, kad būtų sudarytos geros visapusiško ugdymo (si) sąlygos, kad būtų tenkinami specialieji ir išskirtiniai gebėjimų turinčių vaikų poreikiai, teikiama specialistų pagalba. Visiems tėvams svarbu yra: ikimokyklinio ugdymo įstaigos aplinkos saugumas, pasitikėjimas ikimokyklinio ugdymo paslaugų teikėju, vaiko poreikių tenkinimas.

Atsižvelgiame į tėvų lūkesčius, kurie tikisi, kad darželyje vaikai:

- **Jausis saugiai.** Vaikas gali jaustis saugus, pradžioje būdamas suaugusiųjų globoje, palaipsniui ir pats mokosi saugoti save.
  - **Judės.** Vaikas nuolat juda, bėgioja, sportuoja, laipioja judėjimui, aktyviai veiklai skirtose zonose, lauko aikštelėse.
  - **Žais.** Kiekviena vaikas turi galimybę žaisti su jam patinkančiais žaislais, pasirinkti žaidimo vietą, draugus. Žaisdamas jis išreiškia savo socialinę patirtį, bendrauja.
  - **Mokysis bendrauti.** Vaikas nori būti gerbiamas, kitų pripažintas, kaip turintis savitų gabumų, vertingų savybių, išlikti savitu, skirtingu nuo kitų.
  - **Galės patenkinti savo smalsumą.** Tenkindamas savo smalsumą, vaikas kaupia žinias, tikslina turimus daiktų vaizdiniu, veikia aplinkoje su įvairiais daiktais, kartu plečia savo žodyną. Vaikas nori viską paliesti, pajauti todėl, kad jo saviti mokymosi metodai.
  - **Mokysis savarankiškumo.** Vaikas nori pats savarankiškai valgyti, rengtis, pasirinkti veiklą, priemones, žaislus.
  - **Produktyviai ir kūrybingai veiks.** Šiuolaikinėje žinių ir technologijų visuomenėje augantis vaikas domisi, nori žaisti kompiuterinius ir kt. žaidimus. Vaikas beveik visada nori ką nors veikti: piešti, lipdyti, konstruoti. Tam, kad vaikas nuolat galėtų įgyvendinti savo sumanymus, jam sudaromos palankios sąlygos tai atlikti, sukuriant lanksčią ir mobilią ugdymosi aplinką.
- Tėvų manymu, svarbūs ikimokyklinio ugdymo kokybės aspektai yra: personalo šiluma santykiuose su vaikais ir jų tėvais, gera ugdymo programa, saugumo ir sveikatos užtikrinimas, vaikams siūlomos socialinės ir fizinės veiklos įvairovė.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Humaniškumo principas. Vaikas gerbiamas kaip asmenybė, garantuojama vaiko teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį ir asmeninę patirtį, taip pat pripažįstama vaiko teisė būti skirtingam, pripažįstama vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybė ir savarankiškumas.

Tautiškumo principas. Tradicijų, papročių, meno integracija į vaiko kasdieninį gyvenimą, ugdymą(si).

Individualizavimo principas. Atsižvelgimas į kiekvieno vaiko individualius (fizinius ir dvasinius) poreikius, interesus bei galimybes, amžiaus tarpsnių ypatumus ir savitumą.

Kūrybiškumo principas. Prigimtinų, kūrybinių vaiko galių ir saviraiškos puoselėjimas.

Partnerystės su šeima principas. Lygiavertė, tvirta ir nuosekli vaiko ir pedagogo, pedagogo ir šeimos ugdymo(si) proceso sąveika.

Nuolatinės kaitos principas. Ugdymo(si) kokybės gerinimas, diegiant ugdymo naujoves, perimant gerąją Lietuvos ir užsienio pedagogų patirtį, tobulinant ugdymo modelius, vaikų pasiekimų vertinimo sistemą.

Šių principų laikomasi planuojant ugdymo turinį, metodus, parenkant priemones, kuriant ugdymo aplinką, organizuojant ugdymo procesą, numatant pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais būdus.

3. UGDYMO TIKSLAS, UŽDAVINIAI, VERTYBĖS

Ugdymo tikslas - atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir bendraamžiais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Ugdymo uždaviniai - siekti, kad vaikas:

1. Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
2. Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgtų į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
3. Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
4. Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.
5. Aktyviai judėtų, mokytųsi saugaus elgesio įvairioje aplinkoje.

Ugdymo vertybės:

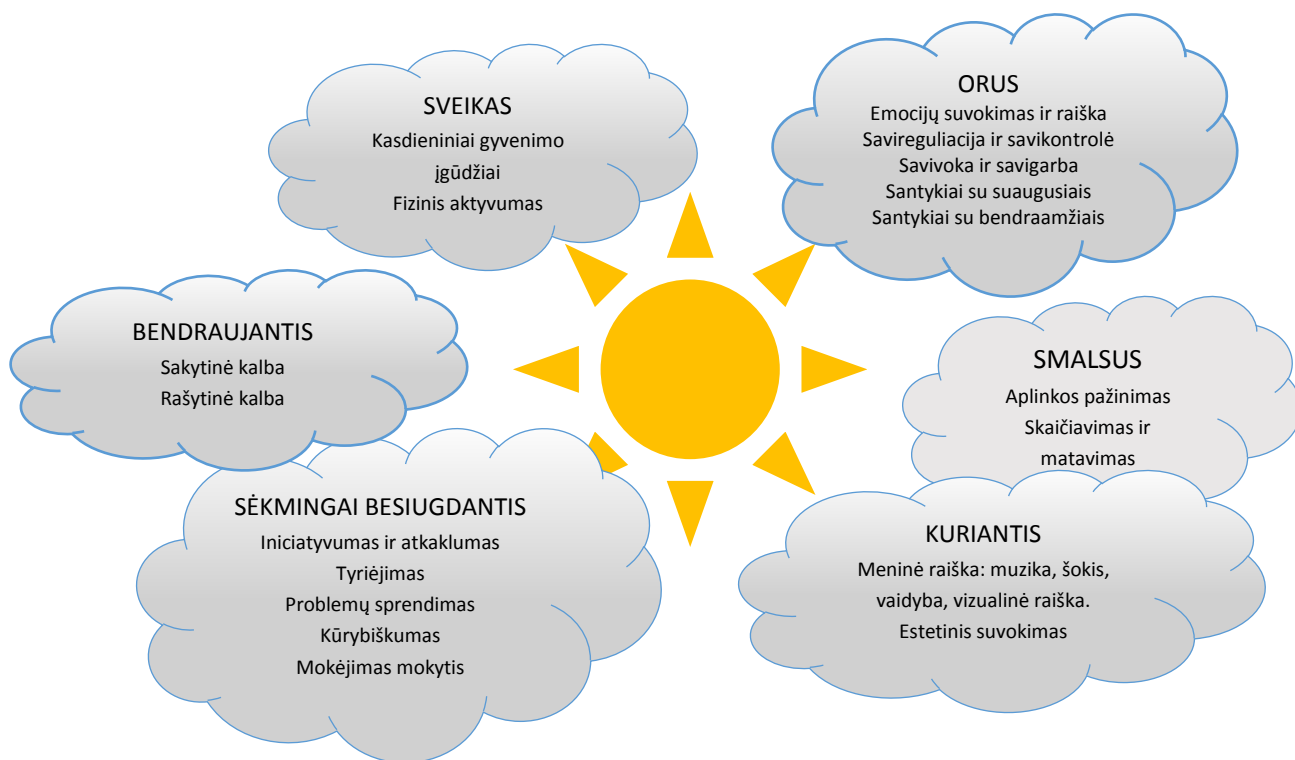
- ori, laisva, kūrybiška asmenybė;
- aktyvus bendruomenės dalyvis, tolerantiška skirtybėms;
- sėkmingai besimokantis.

4. UGDYMO MODELIS, TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

4.1. Ugdymo turinys

Ugdymo turinyje atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymosi krypčių ir pasiekimų sričių charakteristikos. Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje pasiekimų srityje numatyti ugdymosi sėkmei aktualiausi gebėjimai ir pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai.

Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą užtikrina Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, kurioje numatomas vaiko ugdymas pagal penkias kompetencijas: socialinę, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninę.

Ugdymosi sritys	Žingsniai	Pasiekimai	Vaikų veiksenos
KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	1-3	Savarankiškai valgo ir geria. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas.	Pats valgo pirštais, šaukštu, šakute. Laiko šaukštelį, šakutę, puodelį, semia šaukšteliu. Nuneša žaislus į jiems skirtą vietą. Bando apsirengti ir nusirengti. Stengiasi pats praustis, naudotis rankšluosčiu.
	4	Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.	<ul style="list-style-type: none"> • Rekomenduoti tėvams aprengti vaikus patogiais ir lengvai aprenjamiems drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinti vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. • Mokyti vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. • Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį. Priminti, kad naudotųsi nosinaite. • Skatinti susitvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant.
		Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus. Žiūrinėjant paveikslėlius, vartant vaikiškus žurnalus, pastebėti ir parodyti dvejopas situacijas, pvz.: tas, kuriose saugu vaikui, ir tas, kuriose gali įvykti nelaimė. Skaityti, kurti kūrinėlius apie saugų elgesį. • Organizuoti saugaus elgesio savaites (viktorinas), kviesti medicinos darbuotojus, gaisrininkus.
	5	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviuoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo.	<ul style="list-style-type: none"> • Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis paaikškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakoti apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. • Kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei.
		Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.	<ul style="list-style-type: none"> • Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. • Skatinti vaikų savarankiškumą. • Pasiūlyti vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais – prijuostelėmis, kepurėlėmis.

	<p>Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su vaikais organizuoti viktorinas, projektus apie saugų vaikų elgesį. • Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai. • Žaidimas „Saugių žodžių piramidė“: kiekvienas vaikas „stato“ saugių žodžių piramidę, aukščiausia piramidė tampa saugaus elgesio nuostatomis.
	<p>Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebėti ir priminti, kad taisyklingai sėdėtų. • Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. Paprašyti vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoti, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. • Vaikams pateikti paveikslėlius su įvairiais maisto produktais ir patiekalais, jais žaidžiant mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą.
	<p>Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą.</p>	<p>Organizuoti įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimą, jais skatinti pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausyti skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti loto, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuoti maisto produktus (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinus.</p>
	<p>Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužėliais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti. • Parūpinti skysto muilo su dozatoriumi, parodyti, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Priminti, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinti, kodėl, pasiūlyti vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. • Pasiūlyti „Rankų plovimo dienoraštį“ 5–8 metų vaikams: http://www.hi.lt/content/G5_1_naud_inf.html • Žaidimas „Išmanieji pirštukai“. Auklėtojas kartu su vaikais piešia didelę plaštaką ir ant kiekvieno pirštuko užrašo vaikų mintis, kodėl reikia plautis rankas.
	<p>Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Parūpinti priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. • Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. • Auklėtojas kartu su vaikais „Minčių lietuje“

		<p>saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus.</p> <p>Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.</p>	<p>diskutuoja, aptaria, vertina.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Auklėtojas pasiūlo, kad vaikai pasakytų, kai pastebės jį (ją) vaikštantį ar sėdintį susikūprinus.
	7	<p>✓ Tvarkingai valgo, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą.</p> <p>✓ Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas, prausiasi, šukuojasi. Savarankiškai tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna. Suaugusiųjų padedamas arba savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.</p> <p>✓ Savarankiškai laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir gyvūnais.</p> <p>✓ Kad būtų sveikas, stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.</p>	
FIZINIS AKTYVUMAS	1-3	<p>Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis. Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija.</p> <p>Atsispirdamas abiem kojomis pašoka, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	<p>Pastovi ant vienos kojos.</p> <p>Atsispirdamas dviem kojomis pašoka nuo žemės. Peršoka liniją.</p> <p>Įkerpa popieriaus kraštą.</p>
	4	<p>Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų. Stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų. Eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu. Lipa laiptais aukštyne ir žemyn nesilaikydamas už turėklų. Šokinėja abiem ir ant vienos kojos. Nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką.</p>	<p>Siūlyti vaikui įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirštelį – einu ant kulno ir kt.). Iš laikraščio ant grindų suformuoti tiesią, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio liniją. Vaikas eina šia linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžta atbulas. Sudaryti sąlygas vaikui važinėti triratukais, paspirtukais.</p>

	<p>Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų. Tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiesiomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja</p>	<p>Paprašyti mažylio surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiate. Parūpinti pagaliukų kaišiojimui. Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaisti su vaiku pirštukų žaidimus. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, grikiais ar šiaip įvairiomis kruopomis. Į didelį dubenį galima įberti gilių, kaštonų ir paslėpti ten kokį nors smulkų daiktą (mažą žaisliuką, kamuoliuką), vaikas jų ieško. Pasiūlyti vaikui pabūti vaistininku – įvairius daiktus imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus.</p>
5	<p>Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių.</p>	<p>Organizuoti veiklą, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiais, galva, muštų kamuolį, mestų į viršų, ėjimą keistų bėgimu. Žaisti žaidimą „Raganėle pamotėle“. Sugalvoti maršrutą, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaisti žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūlyti vaikams šokinėti per šokdynę, lanką.</p>
	<p>Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.</p>	<p>Pasiūlyti piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką; po truputį duoti sudėtingesnes užduotis. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti su pipete. Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duoti vaikui krepšį su skalbinių segtukais, paimti segtuką trimis pirštais, prisegti, paprašyti, kad ir jis taip pat padarytų.</p>

		Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvėringas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu.	Organizuoti vaikams įvairias estafetes, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaryti sąlygas žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę.
	6	Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.	Pasiūlyti vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą; ant kartono išdurti skylutes ir duoti vaikui didelę adatą su ryškios spalvos siūlu, tegu lopo, kuria įvairius ornamentus, siuvinėja, sudygsniuoja nesudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt., neria vąšeliu, daro kutus. Parūpinti priemonių, tinkančių konkreitiems sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, badmintono rakečių, kėglių, lazdu, salės riedulio vartų). Organizuoti sportinius žaidimus, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje.
	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje. Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir mojuoja rankomis, kaspinais). Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir (ar) kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“). ✓ Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. Tiksliai kopijuoja formas, raides. Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį. 	
EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA	1-3	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus.	Atranda savus emocijų raiškos būdus. Pradedą naudoti emocijų raiškos žodelius.
		Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas.	Paskatinti kasdien po kelis kartus žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkantį nuotaikų veidelį. Skatinti reikšti visus jausmus, kad būtų galima pastebėti, kada vaikui reikia pagalbos, ir jam padėti. Pasiūlyti idėjų nuotaikoms ir jausmams tyrinėti. Skaityti knygeles apie jausmus ir jų išraišką.

4	Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti).	Pasiūlyti žaidimų, skatinančių tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą.
	Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).	Skatinti pasakyti, kaip jaučiasi jis ir kiti.
5	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo.	Pasiūlyti žaidimų, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: emocijas reikšti dainuojant, piešiant, šokant, komentuoti jausmų paveikslėlius, siųsti Šv. Valentino dienos atvirukus draugams ir kt.
	Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).	Kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaityti „Jausmų knygeles“, žaisti vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą.
	Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	Paskatinti vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Tarpininkauti, kai vaikai išreiškia sunkius jausmus. Skaitant įvairius tekstus kuo ryškiau intonuoti, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas.
	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis.	Kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas. Paskatinti samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?
6	Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.	Kalbėtis su vaikais, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Paskatinti bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti.
	Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Skatinti vaikus nesivelti į muštynes, pranešti auklėtojai apie konfliktą. Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda.
7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų raiška. ✓ Atpažįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. ✓ Atpažįsta kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus). 	

SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

	1-3	Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (reikia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	Bando kontroliuoti savo elgesį. Išbando savo interesų gynimo ir konfliktų sprendimo būdus.
	4	Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus.	Susitarti su vaikais, kad atbėgtų pasitarti su auklėtoju, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje.
		Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau) Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti vaikų vaidmenų žaidimus, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlyti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. • Taikyti paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodus, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbėtis apie tinkamus emocijų raiškos būdus.
		Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienės elgesio grupėje taisykles, kuriose matytusi ir vaikų atsakomybė. Paskatinti, pagirti vaikus už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojiui.
	5	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais.	<ul style="list-style-type: none"> • Įkurti grupėje ramybės erdves, judančių švieselių įrenginius, muzikos klausymosi per ausines vietas su minkštais žaislais. • Pasirūpinti, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas: muzikinių dėžučių, grojančių, švilpiančių vilkelių ir pan.
		Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes.	Skatinti vaiko pastangas pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“ Leisti vaikui pačiam spręsti problemas, neskubėti patarinėti, nurodinėti. Pasakoti istorijas arba žaisti žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Būtinai padėti vaikui, kuriam reikalinga pagalba derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais),

			konkrečiose konfliktinėse situacijose.
		Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.	Pastebėti vaiko pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų, pagirti vaiką, padrašinti.
		Pats taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis ir kt.).	Padėti vaikui išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su juo žaidžiant.
	6	Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti M. Molickos „Terapines pasakas“ ir kalbėtis apie tinkamas išėtis konfliktinėse situacijose. • Padėti įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą.
		Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	Leisti vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebėti, ar nėra ribų peržengimo ženklų. Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.
	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Susijaudinęs, išsigandęs, sutrikęs bando nusiraminti ir ieškoti pagalbos. ✓ Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinius emocijų ir jausmų reiškimo būdus. ✓ Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas asmuo įvairiose situacijose. ✓ Supranta, kad skirtingose vietose (darželyje, mokykloje ir kt.) yra kitokia tvarka, kitos taisyklės, linkęs jas suprasti ir jų laikytis. 	
SAVIVOKA IR SAVIGARBA	1-3	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima	Kalba pirmuoju asmeniu „aš“. Pasako kas jis yra – berniukas ar mergaitė. Pavadina 5-6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir gali padaryti.
	4	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. • Paskatinti vaikus kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domėtis ir klausinėti apie jų įspūdžius, jausmus. Papasakoti vaikams apie save tai, ko jie nematė.

	(tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.).	
	Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	<ul style="list-style-type: none"> • Stebėti, ar neatsiranda nepakankamo savęs vertinimo ženklų (nuleista galva ar pečiai), ir pasidomėti, kas atsitiko? Kodėl? Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje.
	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė).	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėti su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje.
5	Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus.	<ul style="list-style-type: none"> • Dažnai kalbėtis su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje, išvykas į darbovietes. Turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumėlius. Rengti grupės šventes, prisistatymus tėvams, kitoms darželio grupėms.
	Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	<p>Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Skatinti ir girti vaiką, tai siejant su jo asmeniu, išsakyti pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Paskatinti vaikus dažniau keisti žaidimo partnerius, įtraukti į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, paskatinti sakyti komplimentus vienas kitam, žaisti žaidimą „Kas mane pagirs?“ Įžeidus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti ir jam pasakyti 3– 5 malonius dalykus. Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus.</p>
6	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Pristatyti vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt. • Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. • Paskatinti pastebėti juokingą pusę savo klaidose. Skatinti juos pozityviai reaguoti į savo klaidas. Sąmoningai suklysti, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų.

		Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę.	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti pokalbius, diskusijas apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.
		Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškintis palankumo ir nepalankumo priežastis.
	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. ✓ Supranta savo augimą, pasako, kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia. ✓ Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei (močiutės, seneliai, tetos, pusbroliai, pusseserės), gimtinei. ✓ Ima suprasti, ką jis pats gali padaryti, pakeisti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso. ✓ Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam (kalbančiam kita kalba, kitokios išvaizdos vaikui ir kt.). 	
SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS	1-3	Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis.	Ramiai stebi nepažįstamus žmones. Žaidžia, veikia greta suaugusiojo.
	4	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju.	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams veiklos, per kurią reikia kalbėti apie šeimą. Pakabinti vaiko ir šeimos fotografijas vaiko akių lygyje. Organizuoti šeimos dienas grupėje. Kviesti tėvus dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tartis su vaikais bei jų tėvais. • Organizuoti stalo žaidimų vakarus su tėveliais. • Klausytis vaikų, skatinti pasakyti savo norus, sumanymus, idėjas, padėti juos įgyvendinti. • Padėti vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį. Vaikui supykus, paskatinti kalbėti apie tai, kas jį supykė, padėti rasti tinkamą išeitį, nusiraminti.
		Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	<ul style="list-style-type: none"> • Kviesti į grupę vaikams įdomius žmones ir skatinti vaikus ką nors veikti drauge.

5	<p>Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikams prašant įsitraukti į jų žaidimus, atlikti antraeilius vaidmenis, palaikyti jų sumanymus, užduoti klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. • Kalbėtis su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Būti tinkamo elgesio modeliu vaikams. Kalbėti su jais apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis. • Suprasti vaiko priešinimosi priežastį ir padėti jam įveikti kylančias problemas. Grupės vakaronėse skatinti deklamuoti eilėrašį kartu su šeimos nariais.
	<p>Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakoti apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvoti jiems klausimų.
6	<p>Nusitekęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienvakės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. • Kartu su vaikais sudaryti dienvakę, tartis dėl jos pakeitimų. Kartu kurti elgesio grupėje taisykles. • Sudaryti galimybes vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. • Padėti vaikams išmokti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų).
	<p>Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimėi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aiškintis bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisykles ir galimus pavojus. Išklaudyti vaikų pasakojamus atsitikimus su suaugusiais ir pasvarstyti, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.
7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiais. ✓ Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. ✓ Patys pasiūlo suaugusiesiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. ✓ Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą. Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais. 	

SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS	1-3	<p>Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.</p>	<p>Žaidžia greta arba trumpai su draugu. Audringai reiškia teises į savo daiktą.</p>
	4	<p>Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skirti pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. Paskatinti paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu.
		<p>Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariausi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Komentuoti priimtinius ir nepriimtinius vaiko veiksmus, primenant elgesio taisykles. Mokyti pasakyti sau „ne“, kai norisi pasielgti netinkamai. • Atkreipti dėmesį ir pagirti vaiko norą pasidalyti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. • Įvairiose situacijose atkreipti vaiko dėmesį į jo veiksmų pasekmes kitam. • Vengti lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“.
		<p>Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti ir palaikyti vaikų draugystes.
	5	<p>Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus.
		<p>Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti įvairios veiklos, turtinančių vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Pagiriant pastiprinti tinkamą, draugišką vaikų elgesį. • Tarpininkauti vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje.

		Gali turėti draugą arba kelis kurių laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą.
		Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja.	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus.
	6	Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, ištraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	<ul style="list-style-type: none"> • Atkreipti vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Paskatinti vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis.
		Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklą, kuriose reikėtų ką nors daryti drauge. • Kalbėtis apie draugus ir draugystę.
	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. ✓ Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio supratimą. ✓ Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, mandagiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais (dalijasi žaislais, tariasi, supranta kitų norus, derina veiksmus). ✓ Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems. <p>Pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.</p>	
SAKYTINĖ KALBA	1-3	<p>Kalbėjimas. 3–4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“.</p> <p>Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniiais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį.</p>	Supranta kalbą ir kalba 2-3 žodžių sakiniiais. Atsako vienu ar keliais žodžiais į elementarius klausimus.

4	<p>Klausymas Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti vaikui tekstus ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai.
	<p>Pradeda išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius.
	<p>Kalbėjimas Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis su draugais. Bendraujant su suaugusiaisiais, vartoti elementarius mandagumo žodžius.
	<p>Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius.
	<p>Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Su vaiku kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti.
	<p>Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, nesišaiptyti iš jo. • Vaiko kalbos jausmą žadinti emocija, ekspresyvia ir vaizdinga kalba.
	<p>Klausymas Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais. Padėti vaikui pajauti tekstų stilistinę įvairovę.
	<p>Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti įvairių žanrų tekstus (pvz., skelbimus, reklamines skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus, autorines pasakas ir pan.).

5	<p>Kalbėjimas Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti kiekvieno vaiko kalbėjimą, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus. Skatinti vaiką kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį. Plečiant jo žodyną, turtinti jį įvairiais techniniais terminais. Sužinojus naują žodį, skatinti išsakyti savo įspūdžius.
	<p>Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniiais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką kalbėti apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą: kur tai nutiko, ką ten girdėjai, ką tada jautei ir kt. Būti dėmesingu pasakojimo klausytoju.
	<p>Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius, prieveiksnius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbant su vaiku vartoti įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, išiktukus, jaustukus ir pan.). • Skatinti vaiką išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaisti žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant.
	<p>Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“) Skaitant kūrinėlius, nutylėti frazę ar žodį, skatinant vaiką juos pasakyti. Įvairiai inicijuoti eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimą, pvz., kitaip sugalvoti pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką.
	<p>Klausymas Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilistikos tekstų.

6	<p>Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskirti ir aptarti su vaiku pasakojimo eigą. Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti.
	<p>Kalbėjimas Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajaušta.</p> <p>Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius.</p> <p>Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinti vaikus klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinti vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems. • Pasakoti vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą. • Žaisti įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.), dainuoti ritmines daineles, ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. • Išmėginti kalbinės raiškos priemones kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.

	<p>Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus, pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt. • Išmėginti kalbinės raiškos priemones, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.
7		<p style="text-align: center;">Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusiųjų kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi TV ir radijo laidų vaikams. ✓ Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurdus, humorą, fantazijas, palyginimus, žodžių daugiareikšmiškumą. ✓ Išklauso ir supranta 3–4 dalių verbalinę instrukciją. ✓ Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, kad yra tam tikra veiksmo vieta. ✓ Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą. <p style="text-align: center;">Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kalba, pasakoja apie tai, kas patirta (nutikimus, susitikimus, įspūdžius, veiklą) įvykių eilės seka. Kalbasi apie tai, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Paaiškina konflikto, nesutarimo esmę, svarsto, tariasi. Nusako žaidimo, veiklos taisykles. ✓ Pasakoja kelių įvykių istorijas, pasakojimą palydi pantomima. ✓ Kalbasi apie spaudinių iliustracijas, fotoalbumų nuotraukas, skelbimus, simbolių gatvėse, parodotuvėse ir kt., apibūdina, aiškina. ✓ Pagal taisykles kalbasi telefonu. ✓ Taisyklingai vartoja įvairias konstatuojamųjų ir klausiamųjų sakinių formas (kada, kur, kaip ir kt.). Kuria naujus žodžius pagal perprastas žodžių darybos taisykles. Išgirsta visus garsus žodyje ir pasako juos eilės tvarka. ✓ Girdėtų kūrinių kalbinės raiškos elementus vartoja pokalbiuose, svarstymuose, erzinimuose ir kt. Atpasakodamas kūrinį, vartoja įprastus kūrinio pradžiai ar pabaigai posakius. Deklamuoja modernius eilėraščius. ✓ Žaidžia kalba – rimais, ritmais, kuria naujus žodžius.

RAŠY TINĖ KALBA	1-3	<p>Skaitymas. Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina.</p> <p>Rašymas. Įvairiomis rašymo priemonėmis bando rašyti (rašo) vertikalias ir horizontalias linijas.</p>	<p>Pavadina matomus paveikslėlius. Piešia vertikalias ir horizontalias linijas.</p>
	4	<p>Skaitymas Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.</p> <p>Rašymas Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.). Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.</p>	<p>Įvairioje bendravimo aplinkoje vartyti žurnalą, knygą, bukletą ar skrajutę. Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė.“ Atsakymus užrašyti ir jam paskaityti.
	5	<p>Skaitymas Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Turtinti vaiko aplinką įvairiais rašikliais, sudaryti galimybę pažinti kompiuterį. • Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais, grupės ar viešoje bibliotekoje atsiimant knygas ir kt. • Verti vardo, pavardės raidžių karolius. Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės. <p>• Grupėje kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Skaityti tekstus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvoti smagius pavadinimus: A – stogelis, H – kopėtėlės, sudarant žodinius vaizdinius. Skatinti vaiką apie raides, jų charakterį kurti istorijas, pasakas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nuolat kreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan.

	<p>Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius. • Skatinti nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, išiktukais, dalyviais,rieveiksmiais. • Skatinti vaikus kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis drelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt. Padėti pajusti vaikams ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitant“ iliustracijas. Skatinti vaiką sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstukus.
	<p>Rašymas Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinti savarankiškai kurti reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt.
	<p>Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. • Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. • Skatinti vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.
6	<p>Skaitymas Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Grupės knygų kampelių nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tekstais. Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. • Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Susieti perskaitytą tekstą su vaiko patirtimi. • Organizuoti vaiko vardo raidžių dieną. Skaitant knygeles, atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro bknygose. • Sudaryti vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėlės (t. y., asmeninį vaiko raidžių žodynėlį).
	<p>Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėti įvairias trumpas iškabas.

		<p>Rašymas Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. • Skatinti vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. • Skatinti vaiką įvairiais simboliais perteikti informaciją apie save, kitus, aplinką. Pasiūlyti veiklos, kurioje vaikui kiltų poreikis užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius. • Pasiūlyti vaikams atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.
	7	<p>✓ Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius (kalendorius, žurnalus ir kt.). Supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.). Atpažįsta ir pavadina keletą įvairiu šriftu parašytų raidžių (didžiųjų ir mažųjų, spausdintų ir rašytinių). Atpažįsta ir pavadina kelis skiriamuosius ženklus (klaustuką, šauktuką, tašką).</p> <p>✓ Imituodamas skaitymą, pagal knygos iliustracijas kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Imituodamas skaitymą, kuria savo pasakojimą, susijusį su patirtimi, fantazuoja. Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando perskaityti trumpus, jam reikšmingus žodžius (savo vardą, artimųjų vardus, adresą ir kt.).</p> <p style="text-align: center;">Rašymas</p> <p>Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Piešiniuose, po darbėliais, įvairiuose laiškeliuose, pranešimuose ar kvietimuose rašo atskiras raides, savo vardą, elementarius žodelius. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.</p>	
AULINKOS PAŽINIMAS	1-3	<p>Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus.</p>	<p>Atpažįsta ir įvardina artimiausios aplinkos daiktus.</p> <p>Orientuojasi savo grupės aplinkoje. Žino savo, šeimos narių vardus.</p>

4	<p>Pažįsta savo gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius ir klausyti skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinti vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinti, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. • Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaryti galimybę ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt. • Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant. • Organizuoti vaikų išvykas į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus
5	<p>Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.</p>	<p>(daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padėti vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos. Sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą galima mokytis grupuoti pagal požymius.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikams sukurti situacijas aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. • Vaikams suteikti progą išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. • Skatinti domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodyti, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukti į pasiruošimą joms visus vaikus, sudaryti jiems sąlygas dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padėti jas įgyvendinti, stengtis, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.

	<p>Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai.</p> <p>Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą.</p> <p>Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui.</p> <p>Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą.</p> <p>Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos.</p> <p>Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus.</p> <p>Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. • Organizuoti netolimas išvykas. Pagal galimybes keliauti pėsčiomis ir autobusais. • Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus. • Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį. • Supažindinti su giminės medžiu. • Ekskursijos į tėvelių darbo vietas. Kviesti tėvelius papasakoti apie savo profesiją. • Turėti grupėje kampelį su Lietuvos atributika. • Pagal galimybes supažindinti vaikus su senoviniais rakandais, leisti juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. • Švęsti tradicines šventes. • Naudoti vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.) fotoalbumus apie gamtą, kalbėtis apie tai, ką juose pamatė. • Skirti užduotėles vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte einant į darželį ir pasakoti. • Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius. • Supažindinti su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų. • Siūlyti stalo žaidimų, įvairių loto. Siūlyti vartyti žurnalus.
--	--	--

	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausias bruožus (miške vyrauja medžiai ir krūmai, pievose – žolės; vandens telkinių augalai gali augti tik panirę ar pusiau panirę į vandenį ir pan.). ✓ Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi sausumoje ar vandenyje. ✓ Nurodo kelis gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. ✓ Atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus bei gyvūnus, valgomuosius grybus. ✓ Paaškina, kad nežinomų augalų uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi. ✓ Paaškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus. ✓ Nusako, iš ko ir kaip gaminama duona, pieno produktai. ✓ Noriai tyrinėja medžiagų savybes, daiktų sandarą ir apie tai samprotauja, aiškinasi kodėl; pateikia (ne)tirpstančių medžiagų, vandenyje (ne)skęstančių daiktų pavyzdžių. ✓ Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. ✓ Paaškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių. ✓ Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje, išvykose, noriai dalyvauja tvarkant ir puošiant aplinką. ✓ Paaškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles, esant galimybėms jas rūšiuoja. ✓ Samprotauja apie profesijos pasirinkimą, kokių savybių reikia žmonėms, dirbantiems įvairius darbus. ✓ Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų ir kitose šalyse. ✓ Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais, gali apie kelis trumpai papasakoti. ✓ Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. <p>Bando prisiimti atsakomybę už bendrą darbą, stengiasi prisidėti, dalyvauti ikimokyklinės įstaigos ir vietos bendruomenės talkose, šventėse ir kituose renginiuose.</p>	
SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS	1-3	<p>Skaičiavimas. Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.</p> <p>Matavimas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.</p>	<p>Skiria sąvokas mažai ir daug. Išrikiuoja daiktus į eilę. Pradeda suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po lygiai.</p>
	4	<p>Skaičiavimas</p> <p>Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipti dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausti „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaisti su vaiku domino.

	<p>Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Teatralizuoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį).
	<p>Matavimas Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyti apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašyti atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). Leisti vaikui manipuluoti daiktais (juos vartyti, padėti šalia, uždėti ant, įdėti į ir pan.), stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūlyti žaisti lego.
	<p>Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prašyti palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuoti supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus.
	<p>Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“).
	<p>Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius
5	<p>Skaičiavimas Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausti vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinti vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan.

	<p>Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbėtis su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“).
	<p>Matavimas Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti stalo žaidimus. Karpyti, paišyti, spalvinti trikampus, stačiakampus. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kurti aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką.
	<p>Palygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupti tvėrmės dėsniumi suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą).
6	<p>Skaičiavimas Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leisti pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuoti svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui).

	<p>Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyti vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus.
	<p>Matavimas Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras.
	<p>Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojasi vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlyti veiklą, formuojančią supratimą apie tvermės dėsnį (pvz., sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoti ir plėsti vaiko žodyną, reikalingą dalinant is idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis, didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.).
	<p>Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptiai, daiktų vietai nusakyti.
	<p>Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipti vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.

	7	<p style="text-align: center;">Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Pradedama suprasti ryšius tarp skaičių (pvz., kad šeši susideda iš dviejų trejetų arba iš trijų dvejetų porų). Pradedama suprasti ir vartoti žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan. ✓ Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį (pvz., pagal spalvos intensyvumą). <p style="text-align: center;">Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Skiria ir pavadina plokštumos figūras (apskritimą, skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį) ir erdvės figūras (kubą, rutulį); aplinkoje randa daiktus, savo forma primenančius šias figūras. Dėlioja paveikslėlius iš didesnio kiekio elementų, stato iš smulkesnių detalių. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį (dydį, formą). Pradedama suprasti, kad tas pats daiktas gali priklausyti kitai grupei pagal kitą požymį. ✓ Pradedama suprasti, kada vartojami priešingos reikšmės žodžiai: mažas ir didelis, lengvas ir sunkus, šilta ir šalta ir kt. (pvz., sako: „Aš esu didelis, o kačiukas mažas, bet aš esu mažas, o namas didelis“). <p>Moka parodyti, kur yra greta (tačiau tik iš šonų, ne viršuje) esantys, bet nematomi objektai (pvz., lauko durys, sodas). Žaisdamas naudojasi vis didesne erdve.</p>	
MENINĖ RAIŠKA	1-3	<p>Muzika. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu.</p> <p>Šokis. Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų - trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.</p> <p>Žaidimai ir vaidyba. Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro.</p> <p>Vizualinė raiška. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius.</p>	<p>Dainuoja 2-4 garsų daineles. Kartu su pedagogu ritmiškai groja muzikos instrumentais. Kartuoja matytus veiksmus, judesius. „Šoka“ mėgdžiodamas judesius. Kartuoja matytus veiksmus, judesius. Vaizduoja siužetinius elementus. Eksperimentuoja dailės priemonėmis išreiškdamas save. Savo „keverzonėse“ išvelgia daiktus ir įvykius.</p>

		<p>Muzika Klausydamasis ir tyrinédamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Klausytis su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėti pasikalbant, pasakojant, aptariant.
4		<p>Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dainuoti su vaikais trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoti judesiais. (Pvz., padainavus dainą apie kiškį, užduoti vaikams klausimus „Kaip dainuoja kiškis?“, „Koks jo balsas?“ ir kt. Kiekvienas vaikas padainuoja savaip ir visi aptaria kiškio dainas.)
4		<p>Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybę vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t.
4		<p>Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsédamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešti į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buities atliekų daiktų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminti namų darbo muzikos instrumentų. • Skatinti vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebėti ir įvertinti vaikų bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūlyti spontaniškai kurti patiems.

	<p>Šokis Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Drauge su vaikais žaisti vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinti juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. • Kuriantį vaiką skatinti naudoti natūralius, su jokių šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys).
	<p>Žaidimai ir vaidyba Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Parūpinti žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodyti, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinti aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūlyti vaikams patiems pažaisti teatrą. • Drauge su vaiku eiti ratelius, parodyti judesių, veiksmų, paaiškinti, kas jais vaizduojama, skatinti juos kartoti laisvai, savaip. Nekoreguoti vaiko emocinės raiškos (nereikalauti iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginti vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugtis kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokyti pabaigus žaisti nusilenkti.
	<p>Vizualinė raiška Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Laikytis nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas ne pirmiau išmoka, o paskui kuria, bet kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogų vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raišką ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt.

	<p>Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti žaismingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis (pvz., klausant išraiškingo auklėtojo pasakojimo ant smėlio ar dažais padengto plastiko bandyti taip, kaip pavyksta, pavaizduoti piktą, šokančią, šokinėjančią liniją; lašinant skirtingų spalvų ir skirtingą kiekį dažų į vandenį, sukurti šviesių ir tamsių, šiltų ir šaltų spalvų labirintą.
	<p>Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Padėti vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbelių.
5	<p>Muzika Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį
	<p>Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritari dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrėti įvairius instrumentus, juos išmėginti, pasigaminti savo instrumentų ir tyrinėti jų skambėjimo galimybes, tembrus.
	<p>Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Drauge su vaikais kurti ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinti vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugti, pagirti vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti.
	<p>Šokis Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Drauge su vaikais šokti paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. (Dėl klasifikacijos ir ratelių aprašymo žr. L. Kisielienės knygą „Lietuvių etninės choreografijos klasifikacija: rateliai“, 2011).
	<p>Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikų sugalvotas judesių sekas rodyti visiems ir klausti vaikų, ką jie matė. Padėti vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes, pvz.: „bėgo greitai kaip vilkas“, „šokinėjo aukštai kaip varlė“, „šliaužė lėtai kaip vėžlys“.

	<p>Vaidyba Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti patiems vaidinti. • Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą: katinas juda ryžtingai, meškinas – lėčiau, nerangiau, zuikis – greičiau, emocionaliau. Klausti, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas – ateivis iš kosmoso? • Stebėti vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Jei kas nors neaišku, paklausti, pvz., „Ką atsakė šienpjoviai?“ Parodyti, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. • Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius, parodyti ir skatinti laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaryti pauzes, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. • Pasidžiaugti vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukti vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausti jo nuomonės, atsižvelgti į sumanymus.
	<p>Vizualinė raiška Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Svarbu turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius, kad vaiko kūrybinė raiška nebūtų skurdi, pvz.: skatinti juos tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Kuo turtingesnė bus vaiko patirtis, tuo išradingesnė ir įdomesnė bus jo kūryba. • Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, svarbu tyrinėti kūno galimybes (gali lankstytis, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas.

		<p>Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo, ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškintis, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrėtis jo sumanymais, pagirti už išradingumą ir kt. • Drąsinti kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti vaisių ir daržovių mozaikas Rudenėlio šventei. • Skirti pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. • Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų (pvz., muzikos ir dailės projektas „Aš piešiu muziką“). • Sudaryti sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis, (pvz., piešiant gamtoje, ant asfalto, šaligatvio plytelių, smėlio, šlapio sulamdyto popieriaus, laikraščio, piešti plunksna, kitu teptuko galu, pagaliuku, akmenėliu ir kt.). • Padėti vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.
6		<p>Muzika Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.</p> <p>Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydami į savo ir draugų dainavimą.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus. • Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokyti vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu.

	<p>Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2– 3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, „dirigento lazdelę“, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Groti kartu ir paskatinti vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre. Išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokyti vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį.
	<p>Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisti su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokyti dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaisti muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams.
	<p>Šokis Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Atlikti parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Galima naudoti ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Jei renkamosi autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius, atkreipti dėmesį, kad juose nebūtų sudėtinių judesių (pvz., kryžiuoti kojas vieną prieš kitą, peršokti nuo dviejų kojų vienos arba nuo vienos ant dviejų), t. y. polkos, valso, ča ča ča ir kitų sudėtinių šokio žingsnių.
	<p>Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti vaikams stebėti gamtą (gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejudą, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas.

	<p>Vaidyba Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus („Katinėlis ir gaidelis“, „Žvirblis“, „Kelionė“). Reikalui esant, pasiūlyti savo idėjų, tačiau būti jautriems vaiko iniciatyvai, jos neslopinti. • Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams, pvz.: žaisti, kurti vaidinimą lėlių teatre arba persirengti dramos, taip pat muzikinio ratelio veikėjais, pasipuošti. • Kartais įdomesnę teatrinę rekvizitą (nekasdienišką skrybėlę, didelę dėžę ir pan.) tyčia padėti aiškiai matomoje vietoje, kad vaikai jį patys panaudotų teatrinei kūrybai. • Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, sudaryti sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas.
--	--	---

	<p>Vizualinė raiška Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Turtinti vaikų patirtį, vaizdinius. Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. • Ugdyti vaiko vaizduotę, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. • Palaikyti unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). • Suteikti galimybę vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Paskatinti sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį.
--	---	--

	<p>Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemonės ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eksperimentuoti ir atidžiau išžiūrėti į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes (pvz., priešingose stalo pusėse sėdintys vaikai lėtai rankomis brauko ant jo esančius dažus, stebėti jų maišymąsi, atsiradusius atsitiktinius raštus ir vaizdus. Padaryti vaikams patikusių fragmentų atspaudus. • Sudaryti galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes: atliekant eksperimentą „Sprogstančios spalvos“ (naudojant maistinius dažus, pieną ir skystą muilą), piešiant stiklo kamuoliukais, bandant spalvų maišymąsi per nutiestus tarp spalvoto vandens indelių popierinio rankšluosčio tiltus, mėgaujantis ebru (tapyba ant vandens) ir t. t. • Jeigu grupė ar darželis turi kompiuterį, šviesos stalą, fotoaparata, grafoprojektorių, multimediją, interaktyvią lentą, tereikia padrąsinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop ir kt.). Kaupti elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.).
--	---	--

		<p style="text-align: center;">Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis. ✓ Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas a cappella ar su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. ✓ Noriai, džiugiai groja ir improvizuoja daiktais iš gamtos (akmenukais, lazdelėmis, kriauklelėmis, kankorėžiais, riešutais ir kt.), savos gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentą (būgnelį, trikampį, molio švilpynę ir kt.) ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams. ✓ Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar suaugusiojo pasiūlytą temą. <p style="text-align: center;">Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas. ✓ Kuria natūralių judesių trumpą šoki, reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas šokio elementus (erdvę, laiką ir energiją). <p style="text-align: center;">Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocijas būsenas. Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles. <p style="text-align: center;">Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuodamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja apie patirtus išgyvenimus, matytus objektus, įsivaizduojamus įvykius, istorijas. Kurdamas bendrus darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitais. ✓ Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis programomis, skaitmeninėmis priemonėmis. 	
LSTELIUS SUVOKIMAS	1-3	Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygių iliustracijas, žaislus, džiaugdamosis savo puošnia apranga.	Emocingai reaguoja į dainų garsus, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus.

		<p>Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti galimybes vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. • Atkreipti dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikyti jo norą, pasidžiaugti, pagirti. • Paprašyti vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs. • Įsiklausyti į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakoti, apie ką bus vaidinama. Atkreipti vaiko dėmesį į pabaigą, paklausti, kokia ji – laiminga ar liūdna? • Padėti pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbėti, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausti, kaip jam gražiau.
4		<p>Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, paprašyti pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto. • Būti greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdyti estetinį jautrumą – pritarti, papildyti jo išsakytas mintis („Taip, ir man patinka, ir man gražu.“) • Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu.
		<p>Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraščių, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti klausant, apžiūrinant meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kurį norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl? • Pažiūrėjus šokį, aptarti, atsakyti į klausimus: „Kaip?“ „Kodėl?“ • Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus. • Stebėti, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipti vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą. • Padėti vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrašinti tęsti savo kūrybą.

	5	<p>Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Paprastai ir vaikams suprantamai atskleisti muzikos kūrybinių grožių. • Skatinti vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. • Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. • Skatinti stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. • Sudominti vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Išklaudyti vaiką ir pačiam pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuoti, ką dailininkas norėjo pasakyti: „Užsimerk ir pasakyk ką, jautei žiūrėdamas į šį paveikslą?“ „Ką dailininkas galvojo tapydamas šį paveikslą?“ • Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl reikėtų skatinti vaikus įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį. • Nuolat ugdyti vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.
--	---	--	--

	<p>Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką pa - tyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembrus. • Sugalvoti įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo videoįrašą, klausyti ausinėmis audio įrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt. • Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. • Sudaryti galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, galerijose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose.
	<p>Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertinti savaip lygindamas. • Paskatinti kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausti, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan. • Kasdienėje veikloje suteikti galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. • Prašyti papasakoti apie savo dailės kūrinius, pateikti į meninius sprendimus orientuotų klausimų, pvz.: „Kuriame piešinyje geriausiai pavyko pavaizduoti išvyką į zoologijos sodą?“ „Kuriame piešinyje pavyko nupiešti tamsiai arba šviesiai žalią eglutę?“ „Kodėl tau taip patinka nupiešta karalaitė?“

	6	<p>Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrįsi ir grožįsi savo menine kūryba.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirkė ir kitur. • Pasikalbėti apie patirtus įspūdžius, pasidalyti savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugti pastebėtu grožiu. Užduoti atvirų klausimų: „Ką pajutai?“ „Kas įsiminė?“ „Kas patiko?“ „Kokio reikia, kad vaidinimas, šokis ar piešinys būtų gražus, įspūdingas?“ • Žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimų, klausytis jų įrašų, žiūrėti animacinių filmukų. Skatinti pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Vaiko apibūdinimus, pvz., „Kiškis greitai bėgo“, vaizdingai papildyti: „Taip, jis skuodė kaip įkirstas.“ (Pasiaiškinti, ką reiškia „kaip įkirstas“). Paskatinti pavaizduoti, kaip kiškis bėga „kaip įkirstas“. • Sudaryti galimybę vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruoti jo kūrinėlius, ruošti visų vaikų arba autorines parodėles, sudaryti individualius albumus arba kaupti skenuotų kūrinių elektroninius variantus, juos retkarčiais persiųsti tėveliams, kad vaikas girdėtų ir jų pagyrimą bei atsiliepinimus. • Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas, parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbelio, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas.
--	---	--	---

	<p>Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausti, ar yra tokių, kuriems nepatiko, leidžiant suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. Pratinti pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno. • Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Paprašyti pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą (malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius) ir kurie atgraso (baisu žiūrėti žiaurumu ir agresiją perpildytą animacinį filmuką). • Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnėlių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse ir kt. Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą. • Pastebėti, pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrėsi, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinti gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre). • Skatinti suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų (pvz., kurti projektus, plakatus su šūkais, skaityti istorijas, žiūrėti filmukus ir kt.). • Per pasivaikščiojimus lauke ar darželio aplinkoje paskatinti stebėti ir įsižiūrėti į detales, atrasti gražius daiktus, gamtos ar miesto vaizdus. Jei grupė turi fotoaparata, fotografuoti ir, jei yra galimybė, kaupti atspausdintus arba elektroninius vaizdus, peržiūrėti naudojant multimediją. Džiaugtis pastabumu, gražiais užfiksuotais vaizdais. • Kalbėtis, ką jis pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kurti ir realizuoti įvairius projektus. • Su grožiu susijusius dalykus įtraukti į kasdienės veiklos pokalbius ir veiklą, atkreipti vaikų dėmesį, diskutuoti, kas gražu ir negražu, išnaudoti visas galimybes vaiko estetinems vertybėms puoselėti.
--	--	--

		<p>Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dažnai klausytis įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), paskatinti vaikus susikaupti, išklausius savo mintimis pasidalyti su pedagogu ir draugais. Užduoti klausimų apie skambėjusią muziką, atlikėjus. • Skatinti aptarti stebėtą šokį, atkreipti dėmesį į šokėjų judesius, kostiumus, šokio muziką ir pan. Skatinti reikšti įvairią nuomonę leidžiant suprasti, kad visokia nuomonė yra priimtina. • Pasamprotauti, ką teatre veikia aktorius, suteikti galimybę pasikalbėti, užduoti jiems klausimų apie teatrą. • Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones – kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, proporcijas, padėti erdvėje ir plokštumoje. • Paskatinti realizuoti kilusius sumanymus čia ir dabar, nes praktinė patirtis teikia daugiausiai peno estetiniam suvokimui ir jausenai. • Stebėti ir padėti vaikams realizuoti kilusius sumanymus: suteikti pakankamai laiko, parūpinti drabužių ir kitos atributikos, reikalui esant įsilieti į vaidinimą ar žaidimą. • Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz., kuriuose piešinėliuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešinėliuose pavaizduota arti, o kas – toli, kodėl taip atrodo ir kt.
	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdienėje veikloje. ✓ Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiajame mene vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. ✓ Pastebi, kas gražu, ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje raiškoje. ✓ Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė, kaip kūrė. Pasako, kurių kūrinių malonu klausyti ir žiūrėti, o kurių nesinori klausyti, nemalonu žiūrėti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja. 	
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS</p>	1-3	<p>Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.</p>	<p>Pats keičia veiklą. Reiškia savo norus, sako „ne“.</p>
		<p>Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti vaikų veiklos sumanymus, padėti juos išplėtoti, įgyvendinti.

4	Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei.	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe.
	Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	<ul style="list-style-type: none"> • Palaikyti vaikus, kurie bando iššūki įveikti savarankiškai, neskubėti teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padėti surasti išeitis, sprendimus. Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugtis vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisegti.
5	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą.
	Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.	<ul style="list-style-type: none"> • Veiklą vaikams pasiūlyti tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūlyti uždarų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius.
	Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalbą vaikui teikti ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.
6	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų.
	Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą.	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti.
	Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlyti vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sagą, prisukti veržlę ir pan.

	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiais. ✓ Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja. ✓ Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą. ✓ Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis. ✓ Kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais. 	
TYRINĖJIMAS	1-3	<p>Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimiti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais). Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.</p>	<p>Domisi jį supančia aplinka. Kartoja veiksmą po patirtos nesėkmės.</p>
	4	<p>Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo programą ir aplinką kurti taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. • Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius.
	5	<p>Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikus skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. • Sudaryti galimybę suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. • Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinti paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. • Vaikams pateikti tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį.

	<p>6</p> <p>Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami.</p> <p>Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti.</p> <p>Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse.</p> <p>Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius. Savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą).</p> <p>Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatai. Mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradimai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus.</p> <p>Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų.</p> <p>Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. • Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. • Vykdyti projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. • Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis. • Skatinti vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti.
--	--	---

	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Domisi gamtinės aplinkos tyrinėjimais (stebėjimais, bandymais). Siūlo idėjas, ką norėtų tyrinėti, išbandyti, pasirenka tai, kas labiausiai domina. ✓ Suaugusiojo padedamas numato, ką reikės atlikti, pasiūlo, kokias priemones ir kaip galima panaudoti tyrinėjant, stebi ar bando, aptaria ir daro išvadas. Tai, ką sužinojo tyrinėdamas, susieja su tuo, ką jau žinojo, išsako savo abejones ir ką dar norėtų sužinoti. ✓ Suaugusiojo padedamas atlieka paprastus artimiausios socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus (stebi, klausia, nupiešia, nufotografuoja, ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose). ✓ Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuterį, mobilųjį telefoną, fotoaparata ir kt.). ✓ Tyrinėja susidomėjęs, atidžiai, stengiasi viską pastebėti. Samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo būdo bruožus, palygina, kritiškai vertina. ✓ Atskiria dalis nuo visumos, sujungia dalis į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja. Projektuoja, modeliuoja. ✓ Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, pristato kitiems. Baigęs tyrinėjimą, aptaria, kaip pavyko viską atlikti, ką galima buvo daryti kitaip. ✓ Stebėdamas ar vykdydamas bandymą stengiasi viską atlikti tvarkingai, laikytis sutartų taisyklių. Paaiškina, kad gamtą ar socialinę aplinką tyrinėti reikia atsargiai, nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje (neragauti nepažįstamų vaisių, uogų, neimti į rankas vabzdžių ir t. t.), buityje, gatvėje. 	
PROBLEMŲ SPRENDIMAS	1-3	<p>Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes.</p> <p>Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.</p>	<p>Stebi savo veiksmų pasekmes.</p> <p>Prašo pagalbos nepavykus atlikti veiklos.</p>
	4	<p>Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Komentuoti vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus.
	4	<p>Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikams susidūrus su problema, skatinti juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau.
	5	<p>Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsinti vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. • Padėti vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus.
5	<p>Retsykliais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. 	

		<p>Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skaityti kūrinių apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes.
		<p>Nepasisiskus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kai vaikai susiduria su problema, paprašyti visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padėti vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes.
		<p>Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Užduoti vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: <ul style="list-style-type: none"> – Kas atsitiko? – Kaip tu jautiesi? – Kaip jaučiasi kiti?
	6	<p>Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes. Tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikui susidūrus su problema, klausti: <ul style="list-style-type: none"> – Ką tu darei? – Ar tai padėjo įveikti problemą? – Ką dar galima daryti? – Ar tai padės įveikti problemą?
		<p>Nepasisiskus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Siūlyti vaikams probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų jie patys.
	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. ✓ Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų. Tariasi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą. ✓ Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba. 	
KŪRYBIŠKUMAS	1-3	<p>Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.</p>	<p>Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.</p>
	4	<p>Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima

		<p>panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suteikti laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. • Lavinti kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. • Klausti: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). • Prašyti kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. (mąstymo detalumas). • Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinti vaiką išsakyti originalias mintis (mąstymo originalumas). <p>Vaiko prašyti drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas).</p>
	<p>Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. <p>Aptarti, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą.</p>
	<p>Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Girti, įdomiausius posakius, klausimus, veiklos būdus užrašyti, skatinti idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.

	5	<p>Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti kūrybiškumą, laisvai reikšti idėjas, užduoti daug atvirojo tipo klausimų: „Kaip?..“ „Ką dar?..“ „Kas būtų?..“ ir pan. • Klausti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau. Ugdyti mąstymo lankstumą – skatinti išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas. • Ugdyti originalumą – prašyti išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinti fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą.
		<p>Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas (įsivaizduokime, kad mes einame džiunglėmis...). • Prašyti sugalvoti, kaip būtų galima detaliai išstobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis. • Suteikti galimybę ir skatinti atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. • Pasiūlyti įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. • Skatinti dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiiais su kitais vaikais. Vengti vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal pasiekimus“ (kūrybos produktai nevertinami, nelyginami vieni su kitais, nerenkami geriausiai kūriniai, vaikai nesivaržo vieni su kitais). Priimti ir palankiai vertinti visokius atsakymus, bet kokio lygio veiklos rezultatus, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti.

	<p>Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pateikti įvairių medžiagų, žaislų, priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinti dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus. • Organizuoti projektus, grupinę veiklą. Mokyti mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. • Mokymo dalytis idėjomis. pavyzdys: - Jūs abu norite piešti šia spalva, bet ji yra tik viena. Ką jūs galite padaryti, kad ja pasidalintumėte? • Tokie pokalbiai turėtų vykti nedidelėse grupelėse.
	<p>Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti tolesnį divergentinį mąstymą. Užduoti klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“ • Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebėti augalų, paukščių gyvenimą. • Nuolat atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokytis pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti.
6	<p>Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Taikyti įvairius metodus ir būdus: <ul style="list-style-type: none"> - smegenų audrinimas (pvz., klausimas, ką daryti, kad žmonės būtų laimingi, kad nebūtų karo?); - fantastiniai klausimai (pvz., kas būtų, jei nustotų šviesti Saulė, jei išnyktų visi suaugusieji?); - prašymas išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų (pvz., kaip dar galima panaudoti šaukštą, plastikinius butelius?); - kūrybiniai vaidinimai (prašoma suvaidinti kokia nors tema trumpą siužetą, padalijus vaikus į dvi grupes (vieni vaidina, kiti spėja, kas ten vaidinama); - pasakos kūrimas sėdint ratu; - fantastinio gyvūno piešimas (po vieną ar grupelėse). Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau.

		<p>Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kurti žaidybines ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.
		<p>Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti perkurti pasakas (pvz., klausiant, kas būtų, jei pasakoje vilkas taptų geras, o Raudonkepuraitė – klastinga?)
	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. ✓ Išvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. ✓ Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. ✓ Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. ✓ Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja. 	
MOKĖJIMAS MOKYTIŠ	1-3	<p>Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.</p>	<p>Domisi kas kaip veikia. Atidžiai stebi veiklą ir bando pakartoti veiksmus.</p>
	4	<p>Pasako, parodo, ką nori išmokti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pastebėti situacijas, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Skatinti pasakyti, ko jis nori išmokti, sudaryti sąlygas mokytis to, ko jis nori.
		<p>Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Netrukdyti, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebėti ir padėti ar padrąsinti, kai vaikas prašo ir kai tai būtina.
	5	<p>Pasako, ką veikė ir ką išmoko.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko.
		<p>Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikus drąsinti sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pvz., kaip iš aplinkinių daiktų pasistatyti namą, kaip nulipdyti iš plastilino norimą daiktą.
		<p>Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pripažinti, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja. Todėl planuojant ugdymo programą numatyti įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką.

		Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.
		Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju.	<ul style="list-style-type: none"> • „Ryto rato“ ir kitos veiklos metu pasikalbėti su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebėti vaiko norą ir sudaryti sąlygas to išmokti.
	6	Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprendamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti.	<ul style="list-style-type: none"> • Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvai, šluotos, tuščios dėžės, kartonas, liniuotės, stiklinės, vamzdeliai, žarnelės). • Sudaryti sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. • Supažindinti vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis.
		Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėtis su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.
	7	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. ✓ Kelia nesudėtingus mokymosi tikslus ir numato, kaip jų sieks, samprotauja apie tai, kaip pavyko. ✓ Kalba apie tai, kad daug sužinoti ir daug ko išmokti apie žmones, daiktus, gamtą galima klausinėjant, stebint aplinką, iš spaudos ir knygų, enciklopedijų, interneto, TV ir kt. ✓ Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja draugus, suaugusiuosius, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. ✓ Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti. Mokosi iš kitų. ✓ Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmokti. 	

4.2. Ugdymo technologijos ir metodai

Programos ugdymo(si) tikslui įgyvendinti pasirinktos technologijos, leidžiančios įgyvendinti šią į vaiką ir jo kompetencijų plėtotę orientuotą ugdymo(si) programą:

Kūrybinės vaiko ir pedagogo sąveikos technologija:

- pedagogas įtraukia vaikus į veiklą pasiūlydamas gerą idėją, temą, problemą, sumanymą ir nereglamentuoja vaikų veiklos žingsnių;
- pedagogas pastebi, gerbia, palaiko vaikų sumanymus, padeda juos išplėtoti, praturtinti;
- priimami bendri sprendimai, susitarimai dėl veiklos, bendraujama, bendradarbiaujama;
- užduodamas atvirus klausimus, pedagogas netiesiogiai vadovauja vaikų ieškojimams, moko įveikti sunkumus, praturtina jų sumanymus.

Ugdančios aplinkos kūrimo technologija:

- pedagogas sukuria grupėje jaukias atskiras erdves vaikų veiklai;
- skatina vaikus susikurti vietas žaidimams, veiklai;
- pripažįstama vaiko teisė rinktis veiklą, buvimo vietą, draugus, laisvai judėti iš vienos erdvės į kitą;
- taikomi vaikų dėmesio patraukimo žaislais ir priemonėmis būdai.

Pavyzdžio technologija:

- pedagogas žaismingai, išraiškingai ką nors veikia vaikų akivaizdoje, vaikai mėgina daryti tą patį;
- pedagogas pradeda kokią nors veiklą, vėliau savarankiškai tęsia vaikai;
- pedagogas kaip vaikų žaidimų ar veiklos partneris kartu dainuoja, vaidina, dalyvauja projektuose;
- pedagogas mimika, žodžiais, elgesiu, veiksmais modeliuoja tai, ką tikisi perduoti vaikams;
- tėvai skatinami dalyvauti ugdymo procese, kad vaikas turėtų galimybę mokytis iš jų patirties.

Spontaniško ugdymo technologija:

- pedagogas pritaria bet kokiai vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi;
- emocionaliai palaiko vaiko veiklą – pagiria, pasidžiaugia;
- ugdymui panaudoja netikėtai susidariusias situacijas;
- pasiūlo priemonių vaiko poreikiams ir interesams tenkinti.

Terapinio ugdymo technologija:

- pedagogas padeda vaikui išmokti įveikti sunkumus, skatina vaiką kreiptis į kitus pagalbos ir padėti kitiems;
- pedagogas taiko džiaugsmo terapijos, pedagoginius žaidimo, menų terapijos metodus;
- pedagogas taiko atsipalaidavimo būdus;
- pedagogas taiko įstaigos logopedo bei psichologo nurodytas priemones.

Ugdymo metodai apima tarpusavyje susijusių pedagogo ir vaiko veiklą. Pagrindinis vaikų gebėjimų ugdymo(si) metodas – žaidimas. Kiekvienas pedagogas ieško tokių darbo metodų ir būdų, kurie geriausiai padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir uždavinių. Taikomi tokie metodai, kurie padėtų atsiskleisti kiekvieno vaiko individualumui bei kūrybinėms galioms, kurie turėtų vaikams patrauklių žaidybinių elementų bei skatintų vaikų praktinių įgūdžių formavimą(si).

Ikimokyklinio ugdymo grupėje dirbama tokiais ugdymo metodais, kuriais siekiama:

- sudaryti palankiausias sąlygas vaikui atsiskleisti ir tobulėti;
- kurti stimuliuojančią aplinką ir bendravimą;
- vaiko ugdymą susieti su natūralia aplinka, gamta;
- skatinti daryti atradimus ir ieškoti sprendimų;
- skatinti mąstyti ir kaupti patirtį, tenkinant individualius vaiko poreikius;

- remtis vaiko gyvenimiška patirtimi – žaidimu, kuriame vaikas suvokia ir atkuria aplinkinį pasaulį.

Žaidybinis metodas – skatinantis vaikų teigiamas emocijas, padedantis formuoti socialiniams įgūdžiams, natūraliu būdu sukonzentruoti dėmesį į ugdomąją veiklą.

Vaizdinis metodas – nukreiptas į vaizdinių formavimą apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius.

Praktinis metodas – metodas, kurio pagalba vaikams padedama per veiklą pažinti ir suprasti juos supančią aplinką.

Žodinis metodas – (pasakojimas, diskusija, pokalbis) suteikiantis galimybę perduoti informaciją.

Kūrybinis metodas – sudarantis sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti savo idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų.

4.3. Aplinka ir priemonės

Siekiant vaikų ugdymo(si) tikslų, įstaigoje taikomos priemonės:

- ugdomosios veiklos planavimas – veikimo kryptis, kuri padeda pasiekti vieno ar kito tikslo;
- edukacinė aplinka (fizinė ir psichologinė) – dinamiška ugdymo ir ugdymosi erdvė, sukurta ir veikiama edukatoriaus (pedagogo, tėvo) numatytam ugdymo tikslui pasiekti;
- materialinė aplinka – daiktinės priemonės, reikalingos programoje apibrėžtam ugdymo turiniui įgyvendinti.

Ugdomosios veiklos planavimas. Įstaigoje taikomas struktūrizuotas vaikų ugdomosios veiklos planavimas, kuris atspindi vaikų veiklos tikslą, uždavinius:

- individualioje vaiko veikloje;
- veikloje grupelėmis;
- veikloje visai grupei;
- neformalaus švietimo veikloje (muzika, šokis);
- bendradarbiavime su šeima.

Kiekvienas ugdomosios veiklos planas pedagogo apmąstomas ir reflektuojamas, numatant tolimesnes veiklos veikimo kryptis.

Edukacinė aplinka. Pedagogai, tėvai – pagrindiniai vaikų ugdymo(si) partneriai. Tačiau įstaigos edukacinė aplinka – trečiasis „pedagogas“. Todėl didelį dėmesį skiriame ugdomosios aplinkos ypatumams.

Fizinė aplinka:

- grupės aplinka padalinta į įvairaus dydžio saugias, jaukias, estetiškas, artimas namų aplinkai erdves: kūrybinei veiklai, pažintinei-tiriamajai veiklai, aktyviam judėjimui bei kūrybiams-vaidmeniniams žaidimams. Aplinka pertvarkoma, atsižvelgiant į vaikų amžių, poreikius ir ugdymo tikslus. Pedagogo fantazija neribojama, skatinama inovacijų paieška;

- visos priemonės, žaislai, ir kt. lengvai vaikų pasiekiami, prieinami;
- grupėse kuriami orientaciniai kampeliai (ramybės, aktyvaus judėjimo, meniniai, skaitymo ir t. t.);

- vaikų veikla plėtojama ne tik grupėje. Salė pritaikyta vaikų meninei ir judriai veiklai, renginiams. Lauke įrengtos kiemo aikštelės vaikų žaidimams. Išorinė įstaigos aplinka stebima vaizdo kameromis, kurios užtikrina ir garantuoja didesnę vaikų saugumą įstaigoje.

Psichologinė aplinka:

- saugus, pasitikėjimą skatinantis mikroklimatas;

- palanki vaikų adaptacija bendradarbiaujant su šeima;
- ugdymo procesas planuojamas ir organizuojamas atsižvelgiant į spontaniškai kilusias vaikų idėjas ir suteikiant pagalbą jas įgyvendinant;
- problemų sprendimas „čia ir dabar“;
- bendrumo pojūčio formavimas – vaikas visavertis bendruomenės narys.

Materialinė aplinka. Grupės aplinkoje gausu bendro naudojimo priemonių: kūrybiniams-siužetiniams žaidimams, vaikų vaidybai, dailei, muzikai, judėjimui, pažintinei-tiriamajai veiklai.

Pagrindinės vaiko ugdymosi priemonės: žaislai, žaidimai, įvairios medžiagos, daiktai, sporto ir muzikos inventoriūs, knygos, plakatai, nuotraukos.

Taip pat naudojamos specialios ugdymo priemonės: kompiuteris, projektorius, multimedija, vaizdo ir garso aparatūra.

Priemonių tikslas - motyvuoti ir skatinanti vaikus pačius aktyviai veikti: kurti, tyrinėti, atrasti, pasirinkti, tobulinti savo praktinius gebėjimus, eksperimentuoti, būti kūrybiškais.

5. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas ir apibendrinimas. Vertinimas atliekamas taip, kad garantuotų psichologinį saugumą, gerą vaiko savijautą, padėtų išgyventi sėkmės jausmą, motyvuotų ugdytis bei įveikti kliūtis.

Vaiko pasiekimai įvertinami du kartus per mokslo metus. Vertindami ugdymo pasiekimus siekiame:

- pažinti vaiką ir jo individualybę;
- išsiaiškinti kiekvieno vaiko poreikius ir galimybes; nustatyti pasiekimų lygį ir daromą pažangą
- padėti vaikui pačiam susivokti, kas jam sekasi gerai ir kur reikia pagalbos;
- informuoti tėvus ir siekti bendradarbiavimo;
- pamatyti ir įvertinti savo darbo veiksmingumą.

Prireikus, atliekami tarpiniai vaiko pasiekimų vertinimai. Ugdymo pasiekimų vertinimo vykdytojai ir dalyviai: vaikai, tėvai, ugdytojai.

Vaiko pasiekimai vertinami šiais kriterijais:

- ugdymo(si) pasiekimų vertinimas yra visuminis. Jis vyksta nuolat, kad vaikas kiekvieną kartą liktų pastebėtas, o tėvai gautų aiškią ir savalaikę informaciją apie vaiką;
- vertinant, atsižvelgiama į individualius vaiko pasiekimus, pažangą.

Ugdymosi pasiekimų vertinimo metodai ir būdai. Stebėjimas, pokalbiai su vaiku natūralioje kasdieninėje veikloje, vaiko veiklos ir kūrybos produktų analizė, vaiko kalbos, garso bei vaizdo įrašų, esant poreikiui, atskiros ugdymo srities tyrimai, pokalbiai su vaiko tėvais. Vertinimo medžiaga kaupiama individualiuose vaikų pasiekimų aplankuose. Vertinimo rezultatai aptariami su tėvais, pedagogų tarybos posėdžiuose, Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose. Atsižvelgdama į vaiko pasiekimų rezultatus, auklėtoja planuoja tolimesnį vaiko ugdymą(si).

Ugdytinio stebėjimo lapas

Stebimas pasirinktas vaikas ir rašomi jo elgsenos, veiklos, kalbos pavyzdžiai kiekvienai sričiai. Rašomi stebėjimo pavyzdžiai, kaip vaikas veikia, kalba, elgiasi ir pan., galiausiai, kai jau yra visi pavyzdžiai, nustatomi ir surašomi žingsnių skaičiai, tolimesnio ugdymo gairės, tikslai.

.....vaiko vardas, pavardė, amžius

Ugdymo sritis		Kokie ženklai rodo? Vaiko veiklos, kalbos, elgsenos pavyzdžiai	Žingsnis	Tolimesnio ugdymo gairės, tikslai
SVEIKAS	Kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai			
	Fizinis aktyvumas			
ORUS	Emocijų suvokimas ir raiška			
	Savireguliacija ir savikontrolė			
	Savivoka ir savigarba			
	Santykiai su suaugusiais			
	Santykiai su bendraamžiais			
BENDRAUJANTIS	Sakytinė kalba			
	Rašytinė kalba			
SMALSUS	Aplinkos pažinimas			
	Skaičiavimas ir matavimas			
KURIANTIS	Meninė raiška	Muzika		
		Šokis		
		Vaidyba		
		Vizualinė raiška		
	Estetinis suvokimas			

SĖKMINGAI BESIUGDANTIS	Iniciatyvumas ir atkaklumas			
	Tyrinėjimas			
	Problemų sprendimas			
	Kūrybiškumas			
	Mokėjimas mokytis			

6. NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2014). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
2. Bitinas, B. (2000). Ugdymo filosofija. Vilnius, Enciklopedija.
3. D. T. Dodge, L. J. Colker, C. Heroman (2007). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika.
4. Gevorgianienė V., Kairienė D. ir kt., Metodinė medžiaga kompleksinės pagalbos teikimui, 2011. Prieiga internetu: <http://old.smm.lt/ugdymas/docs/Metodine%20medziaga%2012%2019.pdf>.
5. Grinevičienė N. (2002). Vaikystės žaidimai. Kaunas: Šviesa.
6. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams, 2011. Prieiga internetu: <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis/medziaga.php>.
7. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, Klaipėda: Baltic Printing House, 2014 Prieiga internetu: http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir795/dir39/dir1/1_0.php
8. Ikimokyklinio ugdymo kokybė. Švietimo problemos analizė, ŠMM, 2012, rugsėjis Nr. 13 (77), ISSN 1822-4156. 4.
9. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“, parengtas Švietimo ir mokslo ministerijos, 2013.
10. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams (1993). Vilnius: Leidybos centras.
11. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų sąrašas, patvirtintas 2005 m. balandžio 18 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK – 627.
12. Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.
13. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugsėjo 2 d. įsakymas Nr. V-779 „Dėl Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos patvirtinimo“ Prieiga internetu: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/naujienos/ipup-projekto-naujienos/patvirtinta-naujapriesmokyklinio-ugdymo-bendroji-programa/17933>.
14. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. V-735/A1-208. „Dėl Privalomo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=423753&p_query=&p_tr2=2.
15. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. Prieiga internetu: http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20istatymas.pdf.
16. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, Vilnius: ŠAC, 2006.
17. Vaiko teisių konvencija. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2=.
18. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. 2013. Prieiga internetu: <https://www.etar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>.
19. Dodge D.T., Rudick S., Berke K. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. – Vilnius: Presvika. 2008.
20. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. - Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras 2014 m.
21. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos - Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras 2015 m.
22. Ikimokyklinio ugdymo gairės - programa pedagogams ir tėvams. - Vilnius, 1993.

23. Kšyževska J. Aktyvizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej. – Suwalki, 1998.
  24. Lietuvos švietimo koncepcija. – Vilnius: leidybos centras, 1992.
-

PRITARTA

Vilniaus r. Buivydiškių vaikų darželio
tarybos 2019 m. rugpjūčio 12d.
posėdžio protokoliniu nutarimu
(Protokolas Nr. DT- 2)